

Väitöksiä

Alueellinen konvergenssi ja muuttoliike Suomessa 1960–95¹

SARI PEKKALA

KTT, tutkijatohtori

Jyväskylän yliopisto

Väitöskirjani aiheena on alueellinen talouskasvu ja sen yhteys muuttoliikkeeseen. Aihetta tutkitaan Suomen lääni- ja seutukuntatason aineistolla sekä yksilötasoisella väestönlaskenta-aineistolla. Empiirinen tutkimus pohjautuu lähinnä neoklassisen taloustieteen konvergenssihypoteesiin, ja sitä täydentäviin malleihin.

Alueellista konvergenssia tapahtuu, jos köyhien alueiden tulotaso kasvaa rikkaita alueita nopeammin. Muuttoliike sekä taloudellisessa rakenteessa tapahtuneet muutokset vaikuttavat alueelliseen kasvuun, ja sitä kautta konvergenssiin. Suomi on viimeisten 40 vuoden aikana käynyt läpi voimakkaan rakennemuutoksen, jonka tuloksena väestö on keskittynyt kaupunkeihin. Aluepolitiikka on ollut varsin aktiivista, ja hyvinvointivaltion luominen on parantanut syrjäalueiden työllisyystilannetta. Nämä muutokset ovat selkeästi muokanneet suomalaista aluerakennetta. 1980-luvun alkuun saakka köy-

hät alueet näyttivätkin saavan rikkaampia alueita kiinni, ja tuloerot kaventuivat. 1990-luvun laman aikana kuitenkin köyhät alueet taantuivat jyrkimmin. Lisäksi aluepolitiikkaa muutettiin aiempaa enemmän tehokkuutta korostavaksi ja julkisen sektorin työpaikkoja vähennettiin. Alueerot näyttäisivät 1990-luvulla olevan uudessa kasvussa.

Alueelliset tuloerot eivät kuitenkaan ole suurin huolenaihe viimeaikaisessa keskustelussa. Muuttoliike on sen sijaan herättänyt runsasta keskustelua. Se on voimistunut 1990-luvun puolenvälin jälkeen ja keskittynyt voimakkaasti pääkaupunkiseudulle ja muihin kasvukeskuksiin. Niin sanotun autoitumisuhan alaisia alueita on runsaasti Pohjois-, Itä- ja Keski-Suomessa. Näyttääkin siltä, että mikäli muuttoliike jatkuu nykyisellään, syrjäseudut tyhjenevät ja väestö keskittyy yhä harvemmillä keskusalueille.

Tutkimuksen ensimmäinen empiirinen kapale käsittelee alueellisen konvergenssin muutoksia eri aikoina, ja toteaa, että 1980-luvun jälkeen alue-erot eivät ole Suomessa kaventuneet

¹ Lectio praecursoria Jyväskylän yliopistossa 23.9. 2000.

merkittävästi. 1990-luvulla esiintyi jopa divergenssiä, eli alueellisten tuloerojen kasvua. Seuraava luku selvittää 1990-luvulla tapahtuneita muutoksia tarkemmin. Havaitaan, että aluerakenteen muutos on nopeinta nousukausien aikana, jolloin myös alue-erot kaventuvat. Laman aikana aluerakenne muuttuu vain hitaasti, mutta muutos on divergoivaa. Suhdannevaihtelulla on siis merkitystä aluerakenteen ajallisten muutosten selittäjänä.

Myös muuttoliike muokkaa aluerakennetta. Teoriassa muuttoliikkeen pitäisi tasapainottaa alueellisia työllisyys- ja tuloeroja. Kolmannessa empiirisessä tutkimuksessa havaitaan, että muuttoliike suuntautuu alueille, joilla talouskasvu on nopeaa ja työttömyys alhaista. Inhimillisen pääoman kasautumista tukee se, että ihmiset muuttavat alueille, joilla jo ennestään on korkea koulutustaso. Neljäs tutkimus puolestaan toteaa, että vaikka muuttoliike lyhyellä aikavälillä toimiikin tuloerojen kaventajana, se on pitkällä aikavälillä aluerakennetta eriyttävä voima. Vi-

des empiirinen osio tutkii yksilöllistä muuttokäyttäytymistä. Teorian mukaan ihmiset muuttavat korkeamman tulotason perässä ja muuton tuloksena pitäisi ansiotulojen kasvaa. Käytännössä kuitenkin muuton seuraus riippuu siitä, mille alueelle on muutettu. Tulojen kasvu on nopeinta niillä jotka muuttavat Uudellemaalle.

Tutkimuksen valossa voidaan pohtia sitä, onko nykyistä aluekehitystä syytä muuttaa ja onko siihen olemassa todellisia keinoja. Tehokkuusnäkökulmasta nykyistä kehitystä tulisi pikemminkin kannustaa, eikä pyrkiä hidastamaan. Tasaisuusnäkökulman mukaan keskittyvä kehitys ei ole suotavaa, vaan sekä keskus- että syrjäalueiden ongelmiin tulisi puuttua. Mahdollisina keinoina ovat syrjäseutujen yritystuet ja veroedut sekä työmatkaliikenteen ja etätyöskentelyn tukeminen. Luonnollisina hillitsemismekanismineina toimivat lisäksi keskusalueiden asuntohintojen nousu ja viimeaikoina kiihtynyt kuljetuskustannusten kasvu.